C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\P\Puškin Alexandr\Puskin Alexandr Sergejevic - Medeny jezdec.pdb

PDB Name: Měděný jezdec
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 16.8.1973
Modification Date: 16.8.1973
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Měděný jezdec
Alexandr Sergejevič Puškin
Petěrburská povídka
PŘEDMLUVA

Příběh, v této povídce vylíčený, se zakládá na pravdě. Podrobnosti povodně jsou vzaty z tehdejších časopisů. Zvědaví čtenáři mohou si přečísti zprávu napsanou V. N. Berchem.
A. P.
PROLOG

Na břehu pustých vod On stál -
dum velkých pln - a hleděl v dál,
kde širé řeky vlny spěly
v náručí moře; vesloval
na ní jen rybák osamělý.
Na březích čnělo z rákosin,
pár chatek, kde žil chudý Fin
uprostřed blat zdivočelý;
a les, který kryl věčný stín,
kam nepronikly slunce střely,
kol šuměl.

On snul dumu svou:
To město, jehož základ kladu,
svůj tady věčnou vyhrůžkou
sousedům švédským ze západu.
Zde příroda nám velí stát,
v Evropu okno prorubat; pozn. 1
zde konečně nám dáno moře.
Sem po nové jim pláni vod
vlajky všech zemí o závod
se sjedou po prostoře.

Sto přešlo let, sto přešlo zim:
v severských zemí pyšnou slávu
z tmy pralesů a ze slatin
pozvedlo město mladou hlavu;
tam, kde dřív finský rybák stál,
přírody odstrčené dítě,
a s nízkých břehů házíval
v černavé vody vetché sítě,
nevody řídké, - nyní tam,
urvány mořským mělčinám,
tísní se masy domů zděných,
paláců, věží; korábů
dav sjel se z moří neviděných
sem do bohatých přístavů.
Do žuly Něva oděla se,
v oblouku mostních krajkoví,
zelených parků listoví

ostrovy skrylo v plaché kráse;
před mladší sestrou zářící
i staré Moskvy bledne sláva -
jak vdova carevna když vzdává
svůj hold mladistvé cařici.

Mám rád tě, Petra dílo hrdé,
mám rád tvůj strohý, strojný řád,
nábřeží tvojich žuly tvrdé,
vladařské Něvy majestát,
mám rád tvých parků mříže sličné
i zádumčivých nocí tvých
tmu jasnou, světlo bezměsíčné,
kdy v pokoji svém sám a tich
bez lampy čítávám a píši,
co masy domů venku dýší,
spí - polosvětlem zality -
pod jehlou Admirality,
kdy s večerem svítání splývá
a nepotřísní noční tma
nazlátlé nebe - noci zbývá
jen půlhodinka malinká.
Mám rád tvé zimy kruté hněvy,
vzduch nehybný, třeskutý mráz,
let saní podél širé Něvy
i dívčích tváří zrudlý jas
i lesk a šum a bzukot bálů
i mládenecký bujný sněm,
hovory družné u pohárů,
plamínek modrý nad punčem.
Mám vojáků rád skutou řadu,
pěšáků, koní plavný švih,
když pochodují na parádu
po pláni polí Martových:
nad rozvlněným mořem šiků
praporů cáry zedraných,
blýskavé čáky granátníků
s průstřely z bitev vítězných.
Mám rád, ó pyšná citadelo,
tvých bastionů dým a ryk,
když říší slavně hřímá dělo,
že narodil se následník,
či nepřítel že v zemi vnik
a Rus ho porazila stará,
nebo že puklý modrý led
unáší Něva v širý svět
a bouří - cítíc přídech jara. pozn. 2

Stůj v slávě, Petra dílo, stůj
tak jako samo Rusko pevně,
usmiř se s tebou základ tvůj,
zkrocené živly vod i země;
na pokoření, na hněv svůj
nechť finské vody zapomenou
a neruší svou marnou pěnou
zbůhdarma Petrův věčný sen!

Jak strašlivý byl příběh ten,
jak vzpomínka naň posud svěží...
Chtěl bych vám o něm zprávu dát:
povídku, na níž smutek leží,
začínám, braši, vykládat.
ČÁST PRVNÍ

Po zachmuřeném Petrohradu
zavály větry listopadu.
V nábřeží bily, hučely,
syčely, řvaly vodstva hory;
v své nepokojné posteli
Něva se zmítala jak chorý.
Déšť zoufale bil do oken
a plašil noc a trhal sen;
skřípěly okenice domů...
V půlnoční syrou hodinu
Jevgenij mladý přišel domů...
Tím jménem svého hrdinu
nazývat budem. Dobře zní,
mé pero dávné přátelství
má k němu. Příjmí třeba není
nám dnes k tomuto vyprávění,
ač kdysi třeba slávy stín
i je kryl, možná kdysi znával
je i sám starý Karamzin
a vroucně o něm vykládával.
Však na ně zapomněl náš věk
už dávno. Tak tedy náš rek
v Kolomně bydlí, slouží kdesi,
známých se straní, nepřeje si
znát slavné předky, ani let
zapomenutých, dávných let.

Tak domů přišel náš Jevgenij,
plášť svlékl, šaty; unaven
ulehl - nespal pohroužen
v myšlenky různých chmurné chvění.
Nač myslil? Na to, že je chud,
že jak všem chudým brání stud
jinak než prací dobývat si
svobody, chleba, že bůh přec
chytrosti, peněz moh by jaksi
mu přidat. To je jistá věc,
že prázdní lidé žijí šťastně,
nechytří, líní - a v tom vlastně
života vtip je nevtipný!
Že slouží jen dva roky; škoda
je taky, - myslil, - nepohoda,
že přestat nechce; tyto dny
povodeň stálé stoupá: mosty
přes Něvu brzy stáhnou: k zlosti -
tak neuzří dva, tři dny teď
Parašu - zatracený svět!

Tak snil. A smutno Jevgeniji
bylo tu noc a jen si přál
neslyšet kapky, které bijí
mu do oken, by netřískal
vítr tak venku... pozn. 3

Oči klíží
konečně spánek. A již hle!
z tmy noční deštěm prochladlé
den bledý bojácně se plíží...
Den hrůzy!

Něva celou noc
drala se k moři proti bouři,
rvala se, řvala v pěny kouři...
Však nezdolaná moře moc...

Po ránu stojí na nábřeží
diváků zástup ztrnulý,
zří, jak se Něva vzpírá, věží
a tříská čelem do žuly.
Však od zálivu větry sílí,
cestu ji hradí, zastaví,
zpět teče Něva, vzteky šílí
a ostrovy už zaplaví,
město se v lázni vichru koupá
a Něva roste, bubří, stoupá,
jak v kotli víří, vře a řve -
a náhle město napadne
kly jako šelma rozzuřená.
Vše prchá před ní. Pojednou
je prázdno všudy - vody jdou,
v náběhu sklepy zatápějí,
kanály mříže vyrážejí -
jak Triton vyplul Petrohrad
až po pás vodstvem Něvy spjat...

Vod útok! Zteč! Teď, s sta hromů!,
vlny už lezou v okna domů.
Snesených člunů kormidlo
se o zeď tře a drtí sklo.
Baráků trosky, komín, trámy,
boudy s mokrými plachetkami,
stržené mosty, okříny,
zbožíčko bledé chudiny,
i rakve vyplavené z hrobů
ulicí krouží s povodní.
Lid trne - soud hle! poslední!
Stůl, střechu vzala v jednu dobu
veliká voda!

V čas ten zlý
nebožtík car náš ještě Rusí
ve slávě vládl. Na balkon
si vyšel, slyšel řev a ston -
"Kde kárá Bůh, car mlčet musí," -
si tiše řekl. Smutně sed
a zamyšleně, hlavu v pěstích,
na potopu se porozhlédl.
Jezera stála na náměstích,
široké řeky v ulic kleštích
v ně tekly. Jako ostrůvek
ponurý - trčel palác z vody.
Car zvedl hlavu, slovo řek:
a do větru a nepohody
na těžkou cestu v pontonech
vyjeli jeho důstojníci pozn. 4
lid spasit strachem šílející,
tonoucí houfně po domech.

Tou dobou na náměstí Petra,
kde nová stavba k nebi vzlétla
a nad vysokým schodištěm
s tlapami vzhůru jako živý
lvů kamenných pár u vrat civí,
na jednom jízdmo, hrůzou v něm,
bez klobouku, jak ochromen
nehybně seděl, křížem ruce,
Jevgenij. Chvěl se v hrůzné muce,
ne o sebe však. Necítíš
můj Jevgeniji, výš a výš

jak voda stoupá, jak se pění,
déšť tluče chladný jako led,
jak vítr v divém burácení
ti klobouk s hlavy náhle smet?!
Na jedno místo jeho oči
se upírají nehnuté
na místo v dálce, kde se točí
vlny jakohory vzedmuté,
kde bouřka vyje, vříská v kouři,
na jedno místo - tam, kde krouží
nějaké trosky... Bože, tam
blizounko k mořským hlubinám
zří v duchu chatu u zálivu,
prostičký plůtek, starou jívu, -
tam bydlí vdova s cerkou svou,
s Parašou jeho milenou...
Než možná vše to vůbec není
a nyní jenom zdá se mi?
A život je jen prázdné snění
výsměšek nebe zemí?!

Jak začarován náš Jevgenij
sedí a hledí a s to není
seskočit srostlý s kamenem.
Kol něho voda, voda jen.
A zády k němu deště stěnou
se tyčí v majestátu svém
nad rozbouřené Něvy pěnou
s rukou do dálky napřaženou
modla na koni bronzovém.

ČÁST DRUHÁ

Už však, hle, voda opadává,
Něva svůj vybouřila vztek,
jak dřív zas teče nazpátek,
na vzpouru pyšna sic - se vzdává,
za sebou kořist zanechává
štítivě, Iíně. Banditů
tak tlupa vpadne z úkrytu
do vsi a láme, loupí, krade,
rozbíjí, pálí; pokřik všade,
nadávky, rány v dál i šíř...
Kořistí ale obtěžkáni,
bojí se pronásledování
a utíkají ve svou skrýš,
po cestě lup svůj ztrácejíce.

Opadla voda, na ulice
vysvitlo plaché světlo již
a Jevgenij náš běží více,
než kráčí v strachu, naději
ke zkrotlé řeky ručeji,
kde vítězství, triumfu plny,
zlobivé kypí ještě vlny,
jak pod nimi by oheň plál;
pěn krajkoví v nich ještě pluje
a Něva těžce oddychuje,
jak kůň, jenž z bitvy přicválal.
Jevgenij nahoru a dolů
po řece patří, shlédne jolu
i zavolá si člunaře -
a přívozník odvahy plný
za groš ho přes bouřlivé vlny

rád převáží na druhý břeh.

Dlouho se záludnými víry
probíjel člunek statečně,
dlouho jej s plavci odvážnými
chapadly Něva vssát chce svými,
než popustí - tu konečně
člun přistal.

Po ulici známé
nešťastník do známých mu míst
běží a hledá. Je si jist?
Je to ten břeh, či zrak ho klame?
Spoušť vůkol. Všechno svaleno,
půl strženo, půl sneseno;
tu domek nachýlený stranou,
tam jiný se zdí nabouranou,
posunut třetí. Dokola
je za mrtvolou mrtvola
jak na bojišti. Náš Jevgenij
ve svém mučivém utrpení
utíká střemhlav hrůzou tou:
sudba se zprávou neznámou
jak s uzavřeným listem čeká.
Náš rek už letí předměstím,
už vidí záliv. Nedaleká
je chata s vetchým plůtkem svým.
Vtšai co je to?

Jevgenij stane,
popojde zpět, hladí si skráně.
Vrátí se... stane... jde zas dál.
Tu místo přec, kde domek stál;
tu jíva, tady vrátka tuší.
Kde dům však? Voda odnesla?

Jevgenij se zoufalstvím v duši
chodí a chodí do kola -
sám k sobě mluví, nahlas, tiše,
na jednou v čelo udeři se
a rozchechtá.

Zas noční mhla
na chvějné město nalehla;
však dlouho nespal starý, mladý
a do noci si vykládali
o dnešním dnu.

Když jitra svit
prorazil bledý mraků kryt
a nad tichou blýsk metropoli,
nenašel ani stopy už
včerejší hrůzy; purpurový
plášť zdobně zahaluje zlo.
Kolejí starou vše zas šlo.

Ulice opět ožívily
a bezcitně zas po nich čilý
nárůdek spěchal. Úředník
do služby chvátá. Kramář vnik
do sklepa, odčerpává vodu
a zboží suší, počítá,
co vzala Něva rozlitá
a jak si vynahradí škodu

na bližních. Z dvorů zase už
sváželi Ioďky.

Milec Múz,
pan hrabě Chvostov, svými rýmy
už zpívá nesmrtedlnými
o povodni té, hrůze hrůz.
Než bědný, bědný můj Jevgenij!...
Nesnesl, běda!, jeho duch
obrazů strašných rozvichření
a zmát se. Stále bije v sluch
mu hukot větrů; Něva proudí
bolavou hlavou. Hrůzy pluh
zoral mu duši. Městem bloudí
v snu podivném zajetí.
Jde týden - měsíc přeletí -
můj rek už svého do podkroví
zapomněl cestu. Jeho kout,
když došla lhůta, pronajmout
chudému dali básníkovi.
0 věci své se nehlásil.
A světu záhy cizí byl.
Celý den bloudil, venku spával,
živil se tím, co kdo mu dával.
Šat na něm chátral odřený.
Házeli po něm kameny.
Drožkář ho časem přetáh bičem
a rek náš jako zmámený
se nehne. Nevyzná se v ničem -
kde je, kam jde. Necítí ran,
jak zdá se. Ve své věčné chůzi
nic nevidí. Je utýrán
hlomozným vichrem vnitřní hrůzy.
Nic netěší ho, neleká,
zvířete půl, půl člověka
vleče svůj osud. Z toho světa
dávno již není...

Jednou spal
v přístavu něvském. Dnové léta
šli k jeseni. A zadýchal
dešťový vítr. Vln zas val
na žuly stříkal ze tmy čnící,
bil v hladké schůdky - prosebníci
jako když bijí, v srdci strach,
na neuprosný soudců práh.
Nebožák procit. Deště příval
přístavem letěl, vítr zpíval
a jak by přehlušit jej chtěl,
ponocný čas svůj odbíjel.
Jevgenij vstal - a vzpomněl jasně
na starou hrůzu; nevstal vlastně,
vyskočil, běží, pojednou
se zarazí a oči tmou
blouditi začnou stínů křovím.
Divoký strach mu stáhl dech:
vidí, že stojí pod sloupovím
velkého domu. Na schodech,
s tlapami vzhůru jako živý
lvů kamenných pár u vrat civí,
a před ním v majestátu svém
na skále trčí deště stěnou
s rukou do dálky napřaženou
modla na koni bronzovém. pozn. 5

Zachvěl se rek můj. Rozbřesklo mu
v hlavě se hrůzou. Poznává
místo, kde hrála záplava,
kde voda rvala základ domů,
smrt nesouc, zkázu, neštěstí, -
poznává lvy i náměstí,
Toho, jenž - tělo zahaleno
mhou - vzpírá hlavu měděnou,
Toho, čí vůlí osudnou
pod mořem město založeno...
Jak strašně tyčí se tu, hle!
Jaká to duma na čele!
A jaká síla je v něm skryta!
V tom koni jaký oheň plá!
Kam, pyšný koni, cesta tvá
a kde se spustíš na kopyta?
Nad propast, z níž dech prázdna vál,
osudů vládce, rci, ó rci mi,
zda svými prsty kovovými
Rus právě tak jsi nevzepjal?

Ubohý blázen hledí zdůly,
obejde modlu půlkruhem,
divokým ulpí pohledem
na tváři vládce světa půly.
Ztrnulo srdce. Hlavy tíž
nakloní na prochladlou mříž,
zuřivý oheň srdcem vzplane;
na očích mžitky krouživé,
zakypí hněvem. Hrozivě
před pohrdavou modlou stane
a zatne zuby, prsty v pěst:
"Ty divotvorný staviteli,"
hlas se mu vztekem zatetelí,
"však na tě taky..." Naručest
se zarazí a prchá. - Zočí
hrozného cara hrdou tvář
prošlehla hněvu rudá zář -
a pomalu se za ním točí...
Jevgenij prchá pustou tmou,
pádí a slyší za sebou
tak jako hromu rachocení
dunivé, těžké burácení
kopyt na dlažbu borcenou.
A v mihotavé luny blesku
vidí Jevgenij šílený:
zaťatou pěstí, v kopyt třesku
honí ho Jezdec měděný.
Kamkoli pádí ulic spletí
po Petrohradě mlčícím,
Měděný jezdec za ním letí
na koni břeskně zvonícím.
A od těch dob, když po náměstí
jde rek náš, tu se zmateně
rozhlíží, sevře ruce v pěsti,
k prsům je tiskne zděšeně,
jak by chtěl plachým stiskem ruky
konejšit srdce dravé tluky;
zmačkaným smekne kloboukem,
nevzhlédne vzhůru, obloukem
se soše vyhne.

Ostrov malý

v námoři leží. Občas jen
přistane s pozdním úlovkem
rybák u jeho hladké skály
chudou si ohřát večeři,
neb úředníček zaměři
v neděli na lodičce drobné
k pustému břehu. Nevzrostla
tu ani travka. Za povodně
velká tam voda zanesla
domeček vetchý. Jako trsy
černého keře z vody čněl.
Loňského roku odvezl si
jej bárkář. Vnitřek prázdný měl,
na prahu jenom blázna mého
trup našli zcela zteřilý
a na místě je j pohřbili
tam ze soucitu křesťanského.

PUŠKINOVY POZNÁMKY

1.
Algaroti kdesi řekl: "Péterbourg est la fenetre par laquelle la Russie regarde en Europe."
2.
Viz verše knížete Vjazemského k hraběnce Z...
3.
Mickiewicz popsal v krásných verších předvečer petěrbuské povodně v jedné ze svých nejlepších básní Oleszkiewicz. Bohužel však je jeho popis nepřesný. Sněhu nebylo - Něva nebyla pokryta ledem. Náš popis je přesnější, i když nemá živých barev polského básníka.
4.
Hrabě Miloradovič a generál-pobočník Benkendorf.
5.
Viz popis pomníku u Mickiewicze. Jak Mickiewicz sám připomíná, je vypůjčen z Rubana